

TOE AAN PICTOLEZEN

OVER DE VISUELE ONTWIKKELING VAN HET KIJKEN NAAR BEELD

Onlangs nog vroeg Hilde, een jonge leerkracht, net van de pabo, wanneer ze met pictolezen mocht beginnen. 'Kan dat al in groep 2?'

'Ja', zei ik, 'bij de meeste kinderen is de visuele en begripsvormende ontwikkeling dan wel zover gevorderd dat er met pictolezen begonnen kan worden. Soms zelfs al in groep 1. Niet alle kinderen ontwikkelen zich in hetzelfde tempo, het is dus belangrijk dat je weet waarop je moet letten om het startmoment van het leren pictolezen te kunnen bepalen.'

Dus laten we eens kijken wat er gebeurt als we de taalontwikkeling van het kind volgen in relatie tot het omgaan met SCHRIFT.

Meteen na de geboorte maakt het kind contact met de buitenwereld. Lichaamstaal is de eerste taal die een kind leert. Strelen en wiegen voelen behaaglijk, maar stoten doet pijn. Primaire reacties die nog niet bewust worden beleefd. Moeder zien lachen en dan teruglachen is de volgende stap. Die eerste menselijke herkenning kan beschouwd worden als de start van het bewustzijn. Dan komen de geluidjes en klanken. Wat lekker is wordt *mmm*, en wat zeer doet is *au!* Daarna de eerste woorden. Alles krijgt een naam: papa, stoel, banaan. En wat een naam heeft kan iets doen: papa lacht, de stoel valt, de banaan is op. Zo kort geformuleerd ontwikkelt zich de mondelinge taal.

De visuele ontwikkeling begint met het waarnemen van licht en donker, van een bewegend gezicht, een borst, een ding. Wat rolt is een bal. De dingen die nu een naam hebben gekregen kunnen worden aangewezen: dat houten ding daar waar mama op zit is een stoel, ook de fauteuil van opa is een stoel en... het begrip stoel wordt gegeneraliseerd. En foto's helpen daarbij.

In deze fase begint het kind onderscheid te maken tussen de werkelijke wereld en de afgeleide wereld van het beeld. De foto van opa krijgt een kusje als teken dat de twee werelden nog niet gescheiden zijn. Maar het zal nu niet lang meer duren of de foto wordt als afbeelding herkend!

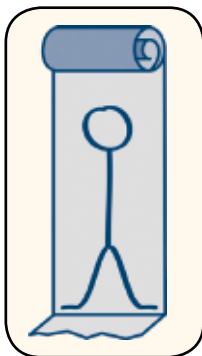
Fotolezen als middel om vat te krijgen op de wereld die je niet zelf concreet pakken kunt. De prenten komen in beeld. Het kind leert plaatjes herkennen en 'leest' prentenboeken. Steeds meer details worden herkend. Tegelijkertijd blijkt dat er niet veel lijnen nodig zijn om een algemeen beeld te begrijpen.

Dagmar Stam en Dick Bruna hebben elk hun eigen invalshoek. Op beide manieren worden beeld en betekenis geobjectiveerd. Ze zijn allebei belangrijk voor de ontwikkeling. Maar de weg van Bruna naar picto is korter.

Beeld *herkennen* is als leesvoorwaarde belangrijker dan het kunnen *benoemen*. Lezen is immers het begrijpen van geschreven taal. Als je die geschreven taal dan ook nog kunt vertolken, dan is dat wel prettig maar niet echt noodzakelijk. Ook dove mensen kunnen beeldtaal verstaan.

Als kinderen picto's kunnen begrijpen kunnen we deze picto's in zinnen gaan zetten. Dat betekent dat er vanaf nu gewerkt wordt aan een andere leesvoorwaarde: de leesrichting. Altijd links beginnen en dan naar rechts de picto's volgen. Picto voor picto verwoorden en de inhoud begrijpen. Is pictolezen dan al echt lezen? In principe wel, maar het kan nóg abstracter, nóg universeler. Het echte grote lezen, het lezen van letterschrift, moet nog komen.

Net als het leren lezen van letterschrift moet ook het leren lezen van beeldschrift worden aangeleerd en geoefend. Het uitgangspunt is steeds de werkelijke wereld: de echte opa, daarna komt het picto. Ook de werkwoordpicto's en de voorzetsels worden aangeleerd vanuit de werkelijke handeling. Ga maar *staan!* Ik teken na hoe jij staat en zo ontwikkelt zich het picto 'staan'. En kijk, de bal ligt *naast* de doos. Later worden ook de lidwoorden aangeboden als kleine, haast betekenisloze toevoegsels in de taal.

Hilde begint nu in groep 2 systematisch met pictolezen. Ze heeft zich ten doel gesteld om elke dag een nieuw picto aan te bieden. Elk aangeboden picto komt daarna in de leeshoek te liggen. De leerlingen mogen dan zelf zinnen maken met de pictokaartjes. De picto's zijn ondertiteld met lettertekst. Daar heeft ze bewust voor gekozen. Haar overweging om dit te doen? Ze glimlacht en zegt: 'Voor kinderen zoals Evelien die zichzelf nu leren lezen.'

